

4. Ünite

KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER ve ÜLKELER

1. Bölge Kavramı	146
2. Bölge Sınırları	148
Konu Değerlendirme Testi-1	151

Bölge Kavramı

393 394

BÖLGE NEDİR?

Yeryüzünde doğal , beşeri ve ekonomik özellikler açısından kendi içinde benzerlik gösteren , ancak çevresine göre farklı olan alanlara **bölge** denir.

Örneğin;

doğal özelliklerine göre bölgeler belirlenirken **bitki örtüsü** , **toprak** , **yer şekilleri** gibi özelliklerine göre bölgeler oluşturulur.

Beşeri özelliklerine göre bölgeler ise daha çok insanla ilgili özellikleri yani **nüfus** , **yerleşme** , **siyasi** ve **kültürel** özellikleri kapsamaktadır,

Ekonomik özelliklerine göre bölgeler ise insanın yaşayabilmek için sürdürdüğü **tarım** , **sanayi** , **hayvancılık** , **madencilik** gibi faaliyet bölgelerini kapsar.

animasyon

1. Fiziki Özelliklerine Göre Bölgeler

Düz, Engbeli ve Yüksek Bölgeler

Aşağıdaki fotoğrafta **dağlık** bölge yer almaktadır. Bu bölge oluşturulurken fiziki özellikler göz önünde bulundurulmuştur. Bu özelliğe sahip bölge türüne ülkemizde **Doğu Anadolu** ve **Karadeniz'de** rastlanır. Dünyada ise **Alpler** , **Himalaya** , **And Dağları** gibi bölgeler bu bölge türüne örnek gösterilebilir.

İklim Özelliklerine Göre Bölgeler

Yeryüzünde **sıcaklık** , **yağış** , **bitki örtüsü** gibi özelliklere göre farklı iklim bölgeleri oluşturulabilir.

Örneğin;

Dünya'da sıcak bölgelere **Ekvator** , **Arabistan** gibi yerler örnek verilebilir.

Yağışlı bölgelere **Amazo** , **Kongo Havzaları** , **Muson Asyası** , **Ekvator** çevresi örnek verilebilir. Türkiye ise genel iklim özellikleri gözönüne alınarak üç farklı iklim bölgesine ayrılmıştır. Bunlar; **Akdeniz** , **Karadeniz** ve **Karasal** iklim bölgeleri.

resim

Notlarım

2. Beşeri Özelliklerine Göre Bölgeler

Nüfus yoğunluğuna göre bölgeler

Yeryüzünde nüfusun çok kalabalık olduğu bölgeler **yoğun nüfuslu** bölgeler olarak adlandırılır. Bu bölgelere dünya üzerinde **Güneydoğu Asya**, **Avrupa**, **Doğu Asya** gibi bölgeler örnek verilebilir. Türkiye'de ise bu bölgelere **Marmara çevresi**, **Ege kıyıları**, **Cukurova** gibi yerler örnek verilebilir.

Dil, din ve kültür bölgeleri

Aynı dilin konuşulduğu ve kültürün hakim olduğu alanlar bir bölge olarak adlandırılabilir. Örneğin **Türkçenin** konuşulduğu bölgeler, **İngilizcenin** konuşulduğu bölgeler. Yine dünyadaki dinlerin dağılışına göre, bölgeler oluşturursak **Türkiye**, **Afrika**, **Ortadoğu** gibi yerlerde İslamiyet'in **Rusya**, **Avrupa** ve **Amerika'da** Hristiyanlığın yaygın olduğunu görürüz.

animasyon

3. Ekonomik Özelliklerine Göre Bölgeler

Tarım, sanayi, ticaret, turizm, yer altı kaynakları gibi özelliklere göre oluşturulan bölgelerdir.

Tarım bölgeleri

Tarımın yoğun bir şekilde yapıldığı alanlar tarım bölgesi olarak adlandırılır. Bölgeden bölgeye tarım ürünleri de farklılık gösterir. Örneğin; **Doğu Asya** çay ve pirinç bölgesi; Brezilya **kahve** ve **muz** bölgesi olarak gösterilebilir.

Yer altı kaynaklarına göre bölgeler

Dünya üzerinde bir madenin yaygın olarak bulunduğu alan o madenin bölgesi olarak adlandırılır. Örneğin, **Ortadoğu** petrol bölgesi olarak adlandırılırken **Güney Afrika** altın ve elmas bölgesi olarak adlandırılabilir.

Sanayileşme düzeyine göre bölgeler

Dünya'da ve Türkiye'de sanayinin geliştiği alanlar sanayi bölgesi olarak adlandırılır. Bazı bölgelerde ise sanayi pek gelişmemiştir. Sanayileşmiş bölgelere Türkiye'de **İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, İzmit, İskenderun** gibi yerler örnek gösterilebilir.

resim

Notlarım

Bölge Sınırları

397 399

BÖLGE SINIRLARI DEĞİŞİR Mİ?

Bölge sınırları zaman içinde değişebilir. İşlevsel özelliğine göre yeni bölgeler oluşturulabileceği gibi işlevini yitirmiş olan bölgeler ortadan kalkar ve yerini yeni bölgelere bırakır. Bölge sınırlarının değişebilirliğine göre aşağıdaki tabloyu tamamlayalım.

Bölge adı	Kısa zamanda değişebilir	Kısa zamanda değişmez
Tarım bölgesi	✓	✗
Sanayi bölgesi	✓	✗
Dağlık bölge	✗	✓
Buzul bölgesi	✗	✓
Turizm bölgesi	✓	✗
Yoğun nüfuslu bölge	✓	✗
Yaşlı bölge	✗	✓
Maden bölgesi	✓	✗
Avrupa Birliği bölgesi	✓	✗

BÖLGE SINIRLARI KESİN HATLARLA AYRILIR MI?

Bölge sınırları kesin hatlarla ayrılabilmesi gibi tedrici bir geçiş de gösterebilir.

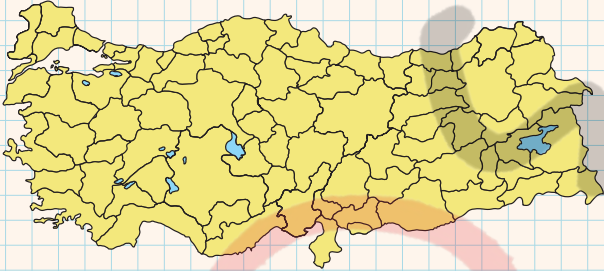
Bölge adı	Sınırları kesin hatlarla ayrılır.	Sınırları kesin hatlarla ayrılmaz.
Dağlık bölge	✗	✓
Orman bölgesi	✗	✓
NATO bölgesi	✓	✗
Buzul bölgesi	✗	✓
AB bölgesi	✓	✗
Seyrek nüfuslu bölge	✗	✓
Kurak bölge	✗	✓
Ziraat bölgesi	✗	✓
BM bölgesi	✓	✗

animasyon

etkinlik

Aşağıdaki ve dünya ve Türkiye ve dünya haritalarında beşeri, ekonomik ve fiziki özelliklerden bir ya da birkaç tanesine göre çeşitli bölgeler oluşturalım. Bu bölgeleri neye göre oluşturduğumuzu haritanın altındaki boşluğa yazalım.

Öğrenci cevapları geçerli

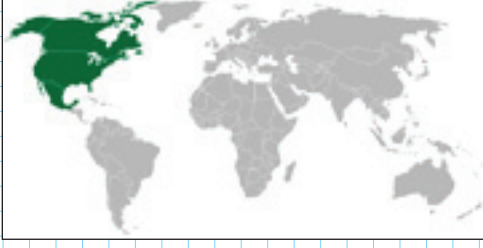

Öğrenci cevapları geçerli

Notlarım

? Örnek 1

Aşağıdaki NAFTA (Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Antlaşması) ticaret bölgesi verilmiştir.

Yukarıdaki haritada yer alan bölge ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Bölge sınırlarının belirlenmesinde ekonomik kriterler etkilidir.
- B) Bölge sınırları kesin hatlarla ayrılır.
- C) Bölge sınırlarının değişmesi çok uzun zamanda gerçekleşir.
- D) Bölge sınırları değişse bile tedrici geçiş göstermez.
- E) Bölge sınırlarının belirlenmesinde idari sınırlar takip edilmiştir.

Çözüm 1

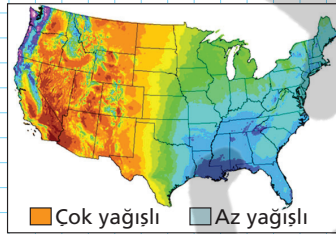
Soruda bir ekonomik örgüt olan NAFTA'nın sınırlarını gösteren harita verilmiştir. Ülkelerin dahil olduğu bu ve benzeri ekonomik örgütlerin sınırları ülke sınırlarına göre çizilir. Dolayısıyla;

- * NAFTA ekonomik özelliklere göre oluşturulmuştur.
- * Bölge sınırı ülke sınırları ile paralellik gösterdiği için kesin hatlarla ayrılır.
- * Bölgeye yeni ülkeler katılsa ya da mevcut ülkelerden biri ayrılrsa sınırı değişir. Ancak bu değişim yine tedrici bir geçiş göstermez ve yine net sınırlarla ayrılır.
- * Bölge sınırlarının belirlenmesinde ülke sınırları takip edilmiştir ve bunlar da siyasi sınırdır.

Bölge sınırının değişmesi çok uzun zaman almaz. Çünkü ülkeler arasındaki anlaşmazlık veya ekonomik nedenlere bağlı olarak bölge sınırları kısa süre içinde değişebilir. Bölge sınırlarının uzun zaman içinde değiştiği bölgeler iklim bölgeleri ile fiziki kriterlere göre oluşturulan bölgelerdir.

? Örnek 2

Aşağıda ABD'nin yağış dağılışı haritası verilmiştir. Haritada yağış değerlerine göre bölge sınıflandırması yapılmıştır.

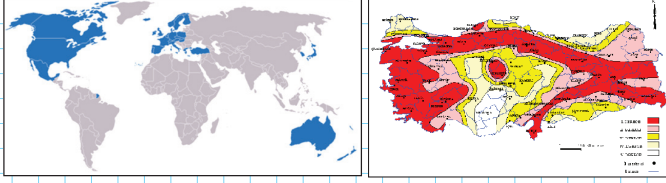
Aşağıdakilerden hangisi bu haritadan çıkarılabilecek bir sonuç değildir?

- A) Sınırların değişimi çok uzun zaman alır.
- B) Bölgenin belirlenmesinde fiziki özelliklerden faydalanılmıştır.
- C) Bölge sınırları kesin hatlarla ayrılmaz.
- D) İklim koşullarında uzun zaman içinde meydana gelecek değişim bölge sınırlarını da değiştirir.
- E) Bölge sınırları eyalet sınırlarına paralellik gösterir.

Çözüm 2

Haritada ABD'de yağış değerlerinin alansal dağılışı gösterilmiştir. Soruda verilen A, B, C ve D seçenekleri bu haritadan çıkarılabilecek birer sonuçtur. Ancak E seçeneğinde verilen ifade yanlıştır. Çünkü fiziki kriterlere göre oluşturulan bölgeler siyasi sınırlar ile paralellik göstermez. Bundan dolayı da yağış değerlerinin eyalet sınırları ile paralellik göstermesi beklenmez.

? Örnek 3

Yukarıda OECD Bölgesi ile Türkiye Deprem Kuşaklarının dağılışı haritası verilmiştir.

Bu haritalar ile ilgili;

- I. Birinci haritada bölge sınırları ülke sınırlarına uyar.
- II. İkinci haritada bölgelerin belirlenmesinde fiziki faktörler belirleyici olmuştur.
- III. Her iki bölge sınırı da küresel ekonomide meydana gelen değişimden etkilenir.

ifadelerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

? Çözüm 3

Soruda verilen ilk bölge ekonomik özellikler dikkate alınarak oluşturulmuştur. İkinci bölge ise fiziki özelliklere göre oluşturulan bölgedir. Dolayısıyla bu iki bölge;

- * Baz alınan kriterler,
- * Sınırlarının değişebilirliği,
- * Sınırlarının kesin hatlarla ayrılıp ayrılmaması,
- * Sınırlarının idari sınırlarla kesişip kesişmemesi
- * Sınırlarının belirlenmesinde ekonomik ve siyasi

fatörlerin etkili olup olmaması gibi özellikler yönünden birbirinden ayrılır.

Soruda verilen ilk iki ifade doğru iken üçüncü ifade ise yanlıştır.

? Örnek 4

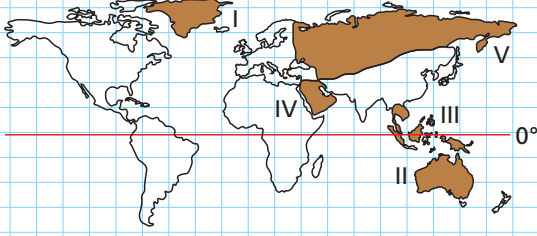
Aşağıdaki bölgelerden hangisinin sınırları daha kısa zamanda değişebilir?

- A) Türkiye'de yıllık sıcaklık ortalaması 20°C den fazla olan bölge
B) Dünya maki bitki örtüsü bölgesi
C) Dünya'nın çok nüfuslu bölgeleri
D) Dünya sıcak su bölgeleri
E) Türkiye'deki dağlık bölgeler

? Çözüm 4

Siyasi, ekonomik, beşeri vb unsurlara bağlı olarak oluşturulan bölge sınırları kısa zaman içinde değişebilirken fiziki özelliklere göre oluşturulan bölge sınırları ise çok daha uzun bir zaman diliminde değişir. Örneğin bir zamanlar seyrek nüfuslu olan bir bölge kısa bir süre sonra çok yoğun nüfuslu bir bölge haline gelebilmektedir. Yine bir zamanlar tarım bölgesi olan bir bölge yapılacak yatırımlarla kısa bir süre içinde turizm bölgesi haline gelebilir. Ancak dağlık olan bir bölgenin ova haline gelmesi veya Akdeniz iklim bölgesinin karasal iklim bölgesi haline gelebilmesi mümkün değildir.

1. Yeryüzünde doğal, beşeri ve ekonomik özellikler açısından kendi içinde benzerlik gösteren, ancak çevresine göre farklı olan alanlara bölge denir.

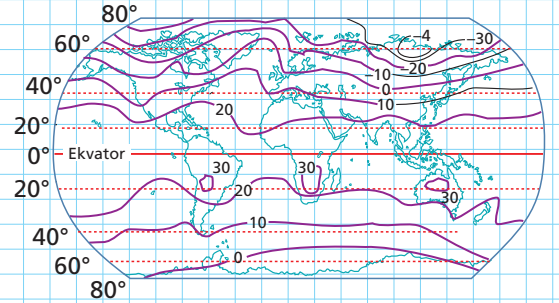
Buna göre, yukarıdaki haritada numaralandırılarak gösterilen coğrafi özelliklerine göre bölgeler hangi seçenekte yanlış olarak verilmiştir?

- A) I → Grönland
B) II → Avustralya
C) III → Güneydoğu Asya
D) IV → Orta Doğu
E) V → Doğu Asya

3. I. Kültürel özelliklerine göre bölgeler
II. Kişi başına düşen yıllık gelire göre bölgeler
III. Çöl bölgeleri
IV. Sanayileşme düzeyine göre bölgeler
Yukarıda verilen bölgelerden hangileri fiziki özelliklerine göre belirlenen bölgeler arasında yer alır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız III   C) I ve II
D) I ve IV   E) III ve IV

4. Aşağıda dünya ocak ayı indirgenmiş izoterm haritası gösterilmiştir.

Haritaya bakılarak;

2. Aşağıdaki bölgelerden hangisinin sınırları daha kısa zaman içinde değişebilir?

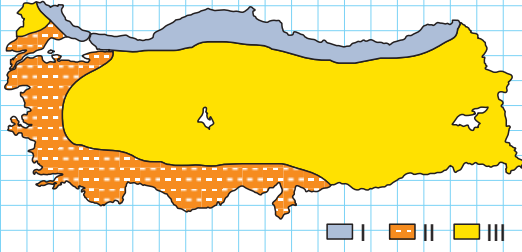
- A) Himalaya dağlık bölgesi
B) Büyük Sahra Çöl bölgesi
C) Çukurova'da pamuk tarımının yapıldığı bölge
D) Muson iklim bölgesi
E) Maki bitki örtüsü bölgesi

- I. Ocak ayında Kış turizmine uygun bölgelerin daha çok Kuzey Yarımküre'de olduğu
II. 20°C den yüksek sıcaklıklara sahip olan bölgelerin daha çok Tropikal kuşakta olduğu
III. Yükseltisi fazla olan bölgelerin daha çok Güney Yarımküre'de bulunduğu

yargılarından hangilerini ulaşılabilir?

- A) Yalnız II   B) Yalnız III   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

5. Aşağıdaki haritada Türkiye'nin iklim bölgeleri gösterilmiştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I numaralı iklim bölgesi, diğer bölgelere göre daha az yer kaplamaktadır.
B) III numaralı iklim bölgesinde kış sıcaklık ortalamaları daha düşüktür.
C) Bu bölgelendirme çalışmasında iklim özellikleri dikkate alınmıştır.
D) I numaralı iklim bölgesinde her yer aynı miktarda yağış almaktadır.
E) II numaralı iklim bölgesinde yazlar genellikle sıcak ve kurak geçer.

7. Aşağıda bölgelendirme ile ilgili olarak verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

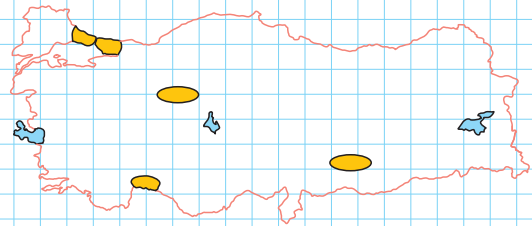
- A) Tarım bölgeleri, ekonomik özelliklerine göre bölgeler arasında yer alır.
B) Bölge sınırlarının çiziminde daha çok fiziki özellikler kullanılır.
C) İşlevini yitirip tamamen ortadan kalkan bölgelere Sadabat Paktı örnek olarak gösterilebilir.
D) Bazı bölgelerin sınırları zaman içinde genişleyebilir.
E) İşlevini yitiren bölgeler ortadan kalkar ve yerine yeni bölgeler kurulur.

6. Coğrafyacılar, başlangıçta bölgeleri belirlerken sadece doğal koşulları kriter olarak kabul etmekteydiler. Ancak son yıllarda özellikle Sanayi İnkılabı'ndan sonra beşeri ve ekonomik özelliklerine göre de bölgelendirme yapılmaya başlanmıştır.

Buna göre, aşağıda verilen bölgelendirmelerden hangisinde sadece doğal koşullar gözönüne alınmıştır?

- A) Türkiye
B) Sanayileşme düzeyine göre bölgeler
C) Akdeniz Havzası
D) Nüfus yoğunluğuna göre bölgeler
E) Okur-yazar oranına göre bölgeler

8. Aşağıdaki haritada Türkiye'de kentsel nüfus oranının fazla olduğu bölgeler gösterilmiştir.

Buna göre, bu bölgelerin ortak özellikleri arasında;

- I. Sanayi ve ticaret faaliyetlerinin gelişmiş olması
II. Yüzölçümlerinin geniş olması
III. Doğal çevrenin insan faaliyetleri üzerinde daha az etkili olması
IV. Aynı iklim bölgelerinde olmaları

ifadelerinden hangileri gösterilebilir?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV